

בג"ץ 16/בבית המשפט העליון בירושלים
בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק

בעניין:

1. אחמד אפנדי בע"מ ח.פ. 513737304
2. עליה סעדי ת.ז. 052208847 מחיפה
3. חוסיין ח'טיב ת.ז. 057028847 מכפר כנא
4. שירין זמורד ת.ז. 027618602 מחיפה
5. וליד מועד ת.ז. 029833852 מנצרת
6. וואיל ואקים ת.ז. 023499080 מחיפה
7. אינאס תלחמי ת.ז. 26188383 מחיפה
8. ראידה זהראן ת.ז. 59005603 מעבלין
9. נבהאן זהראן ת.ז. 57039182 מעבלין
10. ג'יהאן אבו ורדה ת.ז. 59421602 מעכו
11. רפיק אבו ורדה ת.ז. 53829438 מעכו
12. אסיל אבו ורדה ת.ז. 066142506 מחיפה
13. חוסאם שאהין ת.ז. 056286701 מחיפה
14. עדאלה, המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל ע.ר. 580312247
כולם ע"י ב"כ עוה"ד סאוסן זהר ו/או מונא חדאד ו/או חסן ג'בארין
ו/או סוהאד בשארה ו/או אראם מחאמיד ו/או נדים שחאדה
ו/או מאיסאנא מוראני ו/או מוחמד בסאם
מעדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל
רחוב יפו 94, ת.ד. 8921, חיפה 31010
טל : 04-9501610 ; נייד : 052-6399147 ; פקס : 04-9503140

העותרים

נגד

1. משרד הכלכלהע"י פרקליטות המדינה, משרד המשפטים
רחוב צלאח אלדין 29, ירושליםהמשיביםעתירה למתן צו על תנאי

בית המשפט הנכבד מתבקש בזאת להורות למשיבים לבוא ולנמק :

א. מדוע לא להחריג את תחולתו של חוק בשר ומוצריו, התשנ"ד – 1994 על העותרת מס' 1.

- ב. מדוע לא להחריג את תחולת חוק בשר ומוצריו, התשנ"ד – 1994 על הצרכנים מקרב האוכלוסייה הערבית לרבות העותרים מס' 2 עד 13.
- ג. לחילופין, מדוע לא לבטל את חוק בשר ומוצריו, התשנ"ד – 1994.

מבוא

1. העותרת מס' 1 הינה חברה העוסקת בייצור ושיווק בשר בקר טרי ורוב צרכניה הם מקרב האוכלוסייה הערבית. העותרים מס' 2 עד 13 הינם אזרחים ערבים המשתייכים לדת הנוצרית ולאסלאם. העתירה דורשת להחריג את תחולת התניית ייבוא בשר לישראל בתעודת כשרות המעוגנת בחוק בשר ומוצריו, התשנ"ד – 1994 (להלן: "חוק בהשר") על האוכלוסייה הערבית ולחילופין לבטל את החוק.
2. העותרים מודעים לקביעת בג"ץ בעניין **מישראל נגד הכנסת** שדן בחוקתיות חוק הבשר ואשר קבע, כי לא ניתן להתערב בפגיעה בחופש העיסוק הנוצרת עקב החוק לאור ההגנה החוקתית שהחוק מקבל מכח פסקת ההתגברות. אך יחד עם זאת, בג"ץ הותיר שאלות חוקתיות פתוחות כמו שאלת השוויון ותחולת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו מכיוון שסוגיות אלו לא היוו חלק עיקרי מהתשתית העובדתית שהיתה בפניו בעניין **מישראל**. לכן העותרים מבקשים לשכנע את בית המשפט כאן, לדון בסעדי עתירה זו כי מעולם הוא לא דן בסוגיה זו כאשר בפניו סוג עותרים כמו בעתירה זו; היינו בתחולת חוק הבשר על האוכלוסייה הערבית. כמו כן בית המשפט הנכבד מעולם לא דן בסוגיית תחולת השוויון כעקרון חוקתי על חוק הבשר; והוא מעולם לא דן כמו שעשה במקרים רבים אחרים בשאלה באם להחריג את תחולת הוראת חוק כאשר ערכי הדת היהודית היא הליבה שלה, על האוכלוסייה הערבית בישראל (ראו: בג"ץ 4676/94 **מישראל בע"מ נגד הכנסת**, פד"י (נ5), 15 (1996) (להלן: "עניין מישראל").
3. לכן הדיון לגופו של עניין בסעדי עתירה זו מתאפשרת באמצעות החלת פרשנות תכליתית המתחשבת בייחודיות הפגיעה באוכלוסייה הערבית, לרבות בהקשר לכפייה הדתית, באופן שתאפשר החרגת חוק הבשר עליהם מבלי לבטל את חוק הבשר או לחילופין לדון בחוקתיותו אם ייקבע כי אין מקום להחרגה. אז, העותרים יבקשו ביטול ההוראה.
4. העותרים מבססים את בקשתם על הנימוקים המובאים להלן בקליפת אגוז:
5. ראשית, בעניין **מישראל** זהות העותרים לא אפשרה לבית המשפט לדון בייחודיות הפגיעה של חוק הבשר באוכלוסייה הערבית. התשתית העובדתית כאן, שלא היתה מוצבת בפני בג"ץ בעניין **מישראל**, עשויה להוביל לשינוי התוצאה המשפטית. שנית, פס"ד **מישראל** בעצמו השאיר פתח להתערבות עתידית וזאת כאשר מהות הפגיעה נופלת בגדר חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. שלישית, לכל חוק הפוגע בזכויות חוקתיות באופן גורף חייב להיות חריגים. לא במקרה, החוק האוסר על גידול חזיר בישראל מחריג את תחולתו מיישובים ערבים. ולא במקרה שבג"ץ הוציא צו ביניים שהוביל להחרגת האיסור על שידור ביום כיפור

על רדיו אלשמס ואשר הוביל בסוף לשידור בפועל ומשיכת העתירה. העתירה מפרטת דוגמאות נוספות כגון החרגת איסור הצגת חמץ בעסקים פומביים על עסקים ביישוב שמרבית תושביו אינם יהודיים זאת מכח חוק חג המצות (איסורי חמץ), תשמ"ו-1986 וכן הוספת ימי מנוחה למוסלמים ולנוצרים וזאת מכח פקודת סדרי השלטון והמשפט, תשי"ח – 1948. רביעית, לאור הפגיעה בזכויות יסוד שלא נידונו **במטריאל**, אי ההחרגה במקרה דנן אינה לתכלית ראויה והפגיעה בזכויות יסוד הינה לא מידתית. מכאן לפירוט העתירה:

הצדדים לעתירה

6. העותרת מס' 1 הינה חברה מאוגדת כדון, הוקמה בשנת 2005 ומענה בכפר כנא בגליל. היא עוסקת, בין היתר, בשיווקו והפצתו של בשר טרי שגודל בישראל.

7. העותרים מס' 2 עד 13 הינם אזרחים ערבים. העותרים מס' 2 עד 5 הם מוסלמים והעותרים מס' 6 עד 13, הם נוצרים. כולם מבקשים שיתאפשר להם לצרוך בשר מיובא לא כשר וזאת מהטעמים המפורטים בעתירה ובתצהיריהם של חלק מהעותרים. העותר מס' 13 (מרכז עדאלה), הינו מרכז לזכויות אדם הפועל להגנה וקידום זכויות המיעוט הערבי בישראל כולל בנושאי הפליה וכפייה דתית.

8. המשיב מס' 1 הינו השר האחראי על יישום חוק בשר ומוצריו, התשנ"ד – 1984.

רקע עובדתי

דרישת הכשרות וההכשרה היא בבחינת כפייה הדתית על האוכלוסייה הערבית

9. חוק הבשר מתנה את ייבוא הבשר בתעודת כשרות מאת הרבנות הראשית לישראל. אך הלכה למעשה, לפי דרישת הרבנות הראשית אל תנאי הכשרות שבחוק מתווסף תהליך הכשרה של הבשר הכולל התערבות בטעם, בצורה ובמקום של הבשר. תהליכים אלו מאלצים את העותרים ואת כלל האוכלוסייה הערבית בצריכת הבשר באופן, בצורה ובטעם מסוים שנכפה עליהם רק מטעמים דתיים. כידוע, בדת הנוצרית אין כללי כשרות כלל ובודת האסלאם והדת הדרוזית חוקי החלאל מצומצמים ומחמירים הרבה פחות מכללי הכשרות בדת היהודית ואינם מתערבים בחלקים המותרים לאכילה.

10. בשל התערבות בוטה זו בטעם ובמרקם, רבים מהאזרחים הערבים, לרבות העותרים אינם צורכים את הבשר המיובא. התצהירים המצורפים מטעם חלק מהעותרים ממחישים את הרגשת הכפייה הדתית וההימנעות מצריכת הבשר המיובא בתוך הספרה הפרטית של העותרים.

** רצ"ב תצהירים מטעם העותרים מס' 2, 3, 4, 6, 8, 13 מסומנים ת/1, 2, 3, 4, 5, 6.

11. כך למשל העותרת מס' 2 שהינה מוסלמית, אלמנה, אמא ל- 6 ילדים וסבתא ל- 15 נכדים/ות הצהירה כי אינה מוכנה לצרוך את הבשר המיובא בגלל שהוא עובר תהליך כשרות והכשרה והשינוי המהותי בטעם ובמרקם של הבשר המנוגד לדת שלה (תצהיר ת/1); העותר מס' 6 הינו נוצרי נשוי ואב לשני ילדים ועיוסק בעיצוב גראפי, גם הוא הצהיר כי אינו מוכן לכפייה דתית בצריכת בשר בביתו ובמיוחד שלפי הדת אליה משתייך אין כללי שחיטה כלל (תצהיר ת/4).

12. ההבדל בכללי הכשרות בין הדתות גורם גם למנהגי אכילה שונים. כך למשל, האוכלוסייה הערבית צורכת את החלקים האחוריים של בשר העגל שאינם מותרים לצריכה ומאכל לפי כללי הכשרות ביהדות. לאחר הוצאת החלקים הקדמיים הכשרים, נותרים יותר מ- 50% מהחלקים הבלתי כשרים שאינם מיובאים לישראל בשל אי כשרותם, למרות שאין לגביהם איסור אכילה לפי הדת הנוצרית, הדרוזית והאסלאם. על מנת שיוכנסו לישראל, על חלקים אלה לעבור תהליך של ניקור לצורך הכשרתם דבר שמייקר עוד יותר ובאופן משמעותי את העלות עבור הייבוא של חלקים אלו. גם עלות זו מתגלגלת לצרכן.

13. בנוסף, הליך הכשרת הבשר, אינו קיים כלל בעדות של האוכלוסייה הערבית. בהליך זה מתווספים כמויות רבות של מלח ולאחר מכן הוא מושרה לשעות ארוכות במלח. תהליך הכשרה זה משפיע באופן דרסטי על הטעם של הבשר ועל המרקם שלו. יודגש, כי להבדל מבשר מיובא, בשר טרי המגודל בישראל, ניתן לשווק ללא תעודת כשרות. היינו, שמכירת בשר טרי בתוך ישראל, הינו דבר מותר ואין עליו כל איסור או אף בקרה לא לפי חוק ולא לפי מדיניות.

14. יוצא אפוא, כי אזרחים ערבים שנאלצים לרכוש ולצרוך בשר מיובא, חייבים לצרוך בשר שאופן השחיטה שלו, החלקים המותרים לאכילה, והטעם של הבשר, נכפה עליהם בשל החלת כללי הדת היהודית האורתודוקסית עליהם או כללי הרבנות הראשית לישראל והם הופכים בני ערבוה לכללי כשרות אלו.

15. לצורך ביסוס טענת העותרים בדבר ההתערבות בטעם ובמרקם של הבשר, במיוחד החלק האחורי, מצ"ב חוות דעת מומחה מטעם ד"ר ויסאם ג'ראיסי, שהינו רופא ויטרינר ומאז 2008 ועד היום הוא משמש כמנהל מטבחיים בקר תנובה "אדום אדום" מטעם המועצה האזורית עמק המעיינות. ד"ר ג'ראיסי מפקח על תהליכי שחיטה כשרה ומוכשרת של כ- 1,000,000 בשר טרי לשיווק בישראל. בחוות הדעת מתמקד ד"ר ג'ראיסי במרכיבים המובילים להתערבות הבוטה בטעם ובמרקם של הבשר, במיוחד החלק האחורי, ובהבדל בין תהליכי הכשרות וההכשרה לבין תהליך שחיטת החלאל. יודגש, כי חוות הדעת נוגעת הן לבשר מיובא קפוא והן לבשר מיובא טרי. לפי חוות הדעת:

"הטעם והמרקם של הבשר מושפעים מאוד מאיכות גזע בעל החיים, מצורת הגידול שלו אך הכי חשוב מהטיפול בבשר לאחר השחיטה. הטעם המיוחד בבשר הוא בהיותו בשר חי. שריר של עגל טרי הוא שריר שעדיין יש בו חלק של דם אשר הופך את טעמו לעסיסי לאחר הבישול דבר המורגש בתהליך הלעיסה של

הנתח ונותן לו את הטעם המיוחד הגורם להנאה במהלך פעולת האכילה. עסיסיות זו כמעט ואינה מורגשת בבשר המוכשר.

אמנם שני החלקים (הקדמי והאחורי) עטופים בשכבת שומן זהה, אך מה שמאבחן את החלקים לצורך הטעם הוא שבגלל שבחלק הקדמי אין תהליך של ניקור, שכבת השומן נותרת כמות שהיא והיא המונעת את חדירת המלח לרקמת השריר. אולם, בחלק האחורי בעקבות הליך הניקור והחיתוך למספר חלקים לצורך הוצאת הגיד, מתפרקת גם שכבת השומן ומוסרת מהחלקים על מנת לאפשר הוצאת הגיד. לכן כאשר מוסיפים את כמויות המלח הגדולות ומפזרים אותם על נתחים אלו ולאחר מכן מטבילים אותם במים, המים מאפשרת להמיס את המלח ובכך לחזור עוד יותר לעומק אל הנתחים. תהליך זה גורם להתערבות בוטה בטעם של החלקים האחוריים. ומסיבות אלו החלק האחורי המוכשר מצטמק בתהליך הבישול מה שלא כך לגבי החלק האחורי הלא מוכשר.

כמו כן, הטעם של החלקים האחוריים הוא עשיר יותר הואיל והחלק הקדמי של הבשר מוגן בעצמות של החזה ואילו החלק האחורי נטול עצמות ולכן הוא שרירי יותר ואדום יותר ולכן טעמו עשיר יותר.

לכן שני התהליכים, הן הכשרות והן ההכשרה, מתערבים באופן בוטה בטעם ובמרקם של הבשר, מה שאינו קיים בשחיטת חלאל וכמובן לא בשחיטה לפי דת הנצרות שאין בה כללים בכלל."

**** רצ"ב חוות דעתו של ד"ר וסים ג'ראיסי מסומנת, ת/7.**

המקרה הספציפי של העותרת מס' 1

16. העותרת מס' 1 הוקמה ונרשמה כדין בפנקסי רשם החברות בשנת 2005 ומאז היא עוסקת בשיווק והפצת בשר בישראל בעיקר בקרב האוכלוסייה הערבית. מאז הקמתה מנוהלת העותרת ע"י מר איאד עוואודה והיא ידועה כאחת החברות המובילות בתחום זה בקרב האוכלוסייה הערבית. מיותר לציין, כי בשל ייסודה מספר שנים אחרי אישור חוק הבשר ואחרי פס"ד בעניין **מיטראל**, לא ניתן היה להיות חלק מהעותרים או להביא את עמדתם והפגיעה בהם בפני בג"ץ כאשר דן בעניין **מיטראל**.

17. באמצע שנות ה-2000, החלה עלייה דרסטית במחיר הבשר הטרי המשווק בישראל. העלייה במחירי הבשר ברמה העולמית השפיעה על מחירי הבשר הטרי גם בישראל והובילה לשינוי בהרגלי צריכת בשר הבקר גם בקרב האוכלוסייה הערבית. במקביל, נצפתה עלייה חדה ביוקר המחייה. התפתחויות אלו הובילו לזניחת רכישת בשר הבקר הטרי המגודל בישראל לטובת הבשר המיובא מחו"ל, שהוא זול יותר בשיעורים ניכרים. לאור השינויים הנ"ל, הסיקה העותרת מס' 1 כי מעבר לעיסוק בייבוא בשר, עשוי להפחית את הוצאות העסק ויפחית בכך את המחירים עבור הצרכנים, לרבות מקרב האוכלוסייה הערבית. מסקנה זו התבקשה אצל העותרת מס' 1 בשל היות מנכ"ל העותרת מס' 1 אזרח ערבי שמצא כי ייאץ לספוג עלויות כלכליות כבירות במידה ויתחיל באמצעות החברה שלו לעסוק בייבוא כאשר במקביל הוא וצוות החברה, אינם מחויבים כלל בכללי הכשרות לפי דתם.

**** רצ"ב להמחשה הודעות לעיתונות מאת משרד החקלאות ופיתוח הכפר, מהשנים 2005 – 2006 המודיעים על נקיטת אמצעים ע"י משרד החקלאות עקב העלייה במחיר הבשר הטרי**

ובכלל: הודעה לעיתונות מטעם משרד החקלאות מיום 1.11.2005, מסומנת ע/1 והודעה לעיתונות מטעם משרד החקלאות מיום 12.11.06, מסומנת ע/2, ומהווים חלק בלתי נפרד מהעתירה

18. בעקבות השינויים בצריכה, החלה העותרת מס' 1 לבחון את האופציות העומדות בפניה לייבוא בשר מבתי מטבחיים בחו"ל והמאושרים ע"י השירותים הוטרינאריים בישראל. אך לאור חוק הבשר, חייבת העותרת לפעול למימוש התנאי הקבוע בחוק ולקבל תעודת כשרות מאת הרבנות הראשית לישראל אליה מתווסף תהליך ההכשרה של הבשר. תהליכים אלו מובילים למעמסה כלכלית כבדה על היבואן שבגללה נבצר מהעותרת מס' 1 לפעול להכשרת העסק לצורך יבוא בשר קפוא. אל מול מעמסה כלכלית זו, תהליכי הכשרות וההכשרה אינם רלוונטיים כלל לציבור הצרכנים הערבים שהם לקוחות העותרת מס' 1, ואשר עבורם תהליכים אלו מהווים אקט של כפייה דתית באופן צריכת הבשר.

המעמסה הכלכלית על היבואן הערבי – העותרת מס' 1

19. לרבנות הראשית לישראל יש מונופול בהוצאת תעודת כשרות והכשרת הבשר המיובא. הרבנות היא הקובעת את העלויות, את מיקום המשחטות, את זהות הצוות וכל מרכיב אחר הנוגע להכשרת הבשר עד לקבלת תעודת הכשרות. מספר משחטות הבשר הפועל כיום בעולם ואשר דרכו ניתן לקבל את תעודת הכשרות, הוא מועט ביותר ורוב המשחטות ממוקמות במדינות דרום אמריקה, דבר המייקר את העלויות.

20. במידה ובית מטבחיים מאושר ע"י הרבנות הראשית, מוקם לדרישת הרבנות צוות שחיטה המונה לפחות 11 אנשים. כל הוצאות השחיטה הנ"ל הנדרשות ע"י הרבנות הראשית מוטלות על היבואן. לפי חישובים והערכות שבוצעו ע"י רו"ח של העותרת מס' 1, מר מהדי עואודה, עולה כי עלות הכנת העותרת מס' 1 לצורך ייבוא בשר כשר מגיעות לכ- 424,000 ₪ כמפורט להלן:

העלות החודשית של הציוד להכשרה	₪ 23,809.5
<u>עלות צוות רבנים להכשרה לחודש</u>	₪ 400,000
סה"כ עלות הכשרה לחודש	₪ 423,809.5

כמו כן, לפי חישובי רו"ח של העותרת מס' 1, בהנחה שמדובר במפעל בינוני, כמו העותרת מס' 1, המפעל יצטרך מטעמי כדאיות ויעילות כלכלית ורווחית לייבא 500 טון, כמות שהיא מעבר ליכולת הכלכלית או הכדאיות העסקית של יבואן בינוני, כגון העותרת מס' 1. בכך עלות הכשרות וההכשרה לק"ג תגיע ל- 4.24 ₪ המתווספת לעלות ייצור הבשר, כדלקמן:

עלות 1 ק"ג בשר לא כשר מיובא מחו"ל	₪ 17
<u>תוספת עלות ההכשרה למפעל בינוני</u>	₪ 4.24

21.24 ש"ק"ג

סה"כ עלות בשר מיובא מחו"ל

21. יוצא כי עלויות הכשרת הבשר שיוטלו על העותרת מס' 1 לצורך העמידה בתנאים לקבלת תעודת כשרות מהרבנות עומדת בממוצע על כ- 424,000 ש"ח לחודש. כל העלויות הנ"ל מתגלגלות בסופו של דבר אל כיס הצרכן, לרבות הצרכן הערבי שבין כה אינו מחויב בכללי הכשרות. יודגש, כי העלויות הגבוהות מונעות מחברות ערביות אחרות לעסוק בייבוא בשר קפוא. עובדה שמבין כעשרים יבואנים הקיימים כיום והמייבאים בשר מחו"ל, אין אף יבואן ערבי או חברה ערבית.

22. לעלויות הגבוהות לעיל, מתווסף הקושי הנובע מהמונופול המוטל ע"י הרבנות הראשית לישראל המאשרת הוצאת צוותי כשרות למספר משחטות מצומצם במדינות עולם מרוחקות, דבר המוסיף עלויות עבור יבואן פוטנציאלי.

לחיזוק טענת העותרת מס' 1 בעתירה זו, רצ"ב תצהיר מטעם מייסד ומנכ"ל העותרת מס' 1 מר איאד פנדי, מסומן ת/8.

דו"ח משרד האוצר בעניין עלויות הכשרות ומשמעות המונופול של הרבנות הראשית

23. בחודש יוני 2015 הוגש לאגף התקציבים במשרד האוצר ולבקשתו, דו"ח "בחינת עלויות הכשרות בישראל ומשמעות המונופול של הרבנות על הכשרות." עורכי הדו"ח נפגשו עם ספקים ויצרני מזון, יבואנים, בעלי משחטות, בעלי תפקידים במועצות דתיות, רבנים ועוד. בין היתר הם נפגשו עם מנכ"ל העותרת מס' 1 מר איאד עוואודה. הדו"ח העלה, כי העלות עבור ק"ג אחד של יבוא בשר כשר הינו אף גבוה יותר מהערכת העותרת מס' 1 שהובאה לעיל והיא עומדת על כ- 27.29 ש"ח לק"ג עבור חלק אחורי ו- 3.08 ש"ח לק"ג עבור חלק קדמי של הבקר. הדו"ח מעלה, כי העלות של ייצור בשר כשר טרי בתוך ישראל לעומת זאת מגיע לכ- 41.23 ש"ח לק"ג, דבר המסביר את טיעון העותרת מס' 1 לגבי הכדאיות הכלכלית של העיסוק בייבוא בשר לעומת ייצורו בישראל וזאת נוכח יוקר המחייה בישראל. מסקנה זו נכונה לגבי צריכתו ע"י הציבור. לפי הדו"ח הנ"ל עולה, כי טבלת עלויות השחיטה הכשרה ביבוא מחו"ל הינה כמפורט בטבלה שלהלן בה מושוות עלויות הכשרות אל מול עלויות יבוא בשר לא כשר:

רבנות ללא חלק אחורי	רבנות כולל חלק אחורי	לא בשר כשר	יחידה	
0.04	0.06	-	ש"ח	כללי
0.14	0.10	0.09	ש"ח	שחיטה
0.07	0.05	-	ש"ח	בודקים
0.06	0.09	-	ש"ח	השגחה לאחר שחיטה
-	0.04	-	ש"ח	הליך ניקור
0.18	0.33	-	ש"ח	המלחה
0.06	0.09	-	ש"ח	תשתיות לכשרות
9.61	18.57	8.18	ש"ח	פחת בשר

0.49	-	-	ש	הפסד ממכירת חלק אחורי
0.29	0.43	0.01	ש	עלות פסילות
0.42	0.08	-	ש	מהירות הליין
11.36	19.84	8.28	ש	סה"כ עלות
3.08	11.56		ש	הפרש ביחס לשחיטה לא כשרה
	27.29		ש	העמסת הפרשי העלות על החלק האחורי

24. כמו כן הדו"ח מדגיש, כי למרות שהליך השחיטה ועלויותיו בישראל ובחוו"ל הינם דומים, אך מה שמייקר את הליך הכשרות בחוו"ל כיסוי הוצאות הצוות הייעודי לשחיטה המובא מישראל לחוו"ל.

** רצ"ב העתק דו"ח משרד רו"ח אברמזון יורם ושות' שכותרתו "בחינת עלויות הכשרות בישראל ומשמעות המונופול של הרבנות על הכשרות" (טיוטא ראשונית), מוגש לאגף התקציבים משרד האוצר, יוני 2015, מסומן ע/3 ומהווה חלק בלתי נפרד מעתירה זו.

המצב המשפטי כיום ומדוע צריך בכל זאת לדון בעתירה?

25. המצב העובדתי שתואר לעיל, הינו תוצר ישיר למצב המשפטי השורר כיום. חוק בשר ומוצריו, תשנ"ד-1994 שאושר בכנסת ביום 22.3.1994, קובע בסעיף 2, כי "על אף האמור בכל דין, ובכפוף לאמור בסעיף 3, לא ייבא אדם בשר אלא אם כן קיבל לגביו תעודת הכשר." לחוק הבשר התווסף סעיף 5 הקובע כי תוקף החוק הוא על אף האמור בחוק יסוד: חופש העיסוק ובכך קיבל את הגנת פסקת ההתגברות כמתחייב עפ"י סעיף 8 לאותו חוק יסוד. יצוין, כי לפי סעיף 4א חל החוק גם על העברת בשר מהרשות הפלסטינית. למרות ההתנייה הגורפת, הותיר סעיף 3 שיקול דעת לשר התעשייה והמסחר (כיום שר הכלכלה) להחריג את תנאי הכשרות הגורף בזו הלשון: "שר התעשייה והמסחר רשאי לאשר מתן רישיונות ליבוא בשר שלא ניתנה לגביו תעודת הכשר, באותה מתכונת ובאותם מקרים כפי שהיה נהוג עד יום י"ב בתמוז תשנ"ב (13 ביולי 1992)". בעניין בג"ץ 5009/94 **מיטראל נגד מועצת הרבנות הראשית לישראל**, פד"י מח(5) 617 (1994) נתן בית המשפט את הפרשנות הבאה לגבי סעיף 3 לחוק:

"סעיף 3 לחוק הבשר דן באפשרות מתן רישיונות על-ידי שר המסחר והתעשייה ליבוא בשר, אשר לא ניתנה לגביו תעודת הכשר. סעיף זה בא לאפשר יבוא בשר לא כשר במתכונת שנהוג היה לייבאו עד 13.7.92. הכוונה היא ליבוא מצומצם של חלקי פנים של בשר שאינו כשר, שהיה נהוג לתת רישיונות ליבואם עד התאריך האמור. העותרת נהגה לייבא בשר לא כשר כזה והיא ממשיכה לעסוק ביבואו, אך חוק הבשר קטע את האפשרות שתיבא בשר שאינו כשר בכמויות שבהן הייתה מעוניינת."

26. יודגש, כי לפני חוק בשר ומוצריו בשנת 1994, נצפתה התניית ייבוא הבשר בכשרות ע"י בג"ץ כזו הפוגעת באופן חמור בחופש העיסוק (ראו: בג"ץ 231/63 **רטף, הספקת מזון בע"מ נגד שר המסחר והתעשייה**, פד"י י"ז 2730, 2733 (1963)). על הלכה זו חזר בג"ץ 3872/93

מישראל נגד ראש הממשלה, פד"י מז(5) 485, פסקה 19 לפסק דינו של השופט אור בעמוד 503 (1993). נקבע גם כי התניית הכשרות ליבוא בשר כשיקול למניעת כל פגיעה ברגשות גורמים דתיים אינו משכנע וכי שיקול זה הוא זר לשיקולים אשר על רשות להפעיל בבואה לפעול במסגרת פקודת היבוא והיצוא (עמוד 503-504, **שם**). כידוע, לאחר שחוק הבשר אושר, הגישה חברת מישראל עתירה לבג"ץ כנגד חוקתיות החוק (עניין **מישראל**). פסק הדין בבג"ץ בעניין **מישראל**, מהווה הפסיקה האחרונה שניתנה ע"י בג"ץ בהקשר לחוקתיות חוק הבשר כשלעצמו ואשר דחה את העתירה.

*לכן השאלה המשפטית העיקרית העומדת כאן הינה מדוע למרות פס"ד בעניין **מישראל**, נדרש בית המשפט הנכבד לפתוח את שעריו בפני העותרים?*

להלן נימוקי העותרים:

27. ראשית, השוני המהותי בתשתית העובדתית הנובעת במרביתה מזהות העותרים ושייכותם הדתית והלאומית מחייבת אבחון המקרה דן מהקביעה שהיתה **במישראל**. זהות העותרים כאן והיותם שייכים לאוכלוסייה הערבית, מייחדת את הרקע העובדתי שהם מביאים איתם העשוי להוביל לשינוי התוצאה המשפטית מזו שהיתה בעניין **מישראל**, בהקשר אליהם. הואיל והתשתית העובדתית המוצגת כאן לא היתה קיימת בפני בג"ץ בעניין **מישראל**, העותרים טוענים, כי לא ניתן להם יומם והם מבקשים שבית המשפט יפתח את שעריו בפניהם לאור ייחודיות טיעוניהם. לכן הקביעה **במישראל** אינה חלה על העותרים בשל שייכותם לקבוצת מיעוט דתי ולאומי.

28. בעניין **מישראל** הועלתה הטענה בדבר פגיעה בשוויון בהקשר לאי החלת כללי החלאל, אך כאמור לעיל, אף אחד מהעותרים לא היה ערבי ולכן בג"ץ קבע כי הפגיעה בשוויון והכפייה הדתית לא היו פגיעות עיקריות, כי אם נלוות ובסוף לא הכריע בשאלה זו (פסקה 23 לפסק הדין של הנשיא דאז ברק). הואיל ולא היתה בפני בג"ץ תשתית עובדתית מתאימה הוא החליט שלא להכריע בסוגיית השוויון והכפייה הדתית, בזו הלשון:

"לאור מסקנתנו זו, אין לנו צורך להכריע בנכונות עצם הנחותיהן של העותרים. על-כן, כאמור, מבקשים אנו שלא להכריע בעתירה זו בשאלה, אם חוק יבוא בשר קפוא פוגע בחופש המצפון, בשוויון ובקניין. כמו כן מבקשים אנו שלא להכריע בעתירה זו בשאלה אם חופש המצפון והשוויון הם זכויות חוקתיות המעוגנות בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. לבסוף, מבקשים אנו שלא להכריע בעתירה זו בשאלה אם חוק יבוא בשר קפוא מקיים את דרישותיה של פסקת ההגבלה שבחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, אם לאו. שאלות אלה חשובות הן. חלקן נדונו באימרות אגב בפסיקתו של בית-משפט זה בעבר. אין ההכרעה בהן נחוצה לפתרון הסכסוך שלפנינו. נבקש אפוא שלא להכריע בהן אגב דחייתה של העתירה שלפנינו."

פסקה 24 לפסק הדין של הנשיא דאז ברק בעניין **מישראל**.

29. אילו היה בפני בית המשפט בעניין **מישראל** עותרים ערבים עם תשתית עובדתית דומה לזו כעת, הרי ברור כי בג"ץ לא היה קובע כי הפגיעה בשוויון היתה משנית והיה מכריע בסוגיה.

במקרים דומים המפורטים כאן בעתירה, בית המשפט לא נמנע מלקבוע כי קיימת פגיעה בשוויון כאשר היו עותרים ערבים שהעלו טענה זו בפניו. כך למשל, הוציא בג"ץ צו ביניים נגד שר התקשורת בעתירה של רדיו "אשמס" שדרשה להתיר לרדיו האזורי הערבי היחיד לשדר ביום כיפור (בג"ץ 6587/14 רדיו אשמס נגד שר התקשורת) (פסק דין מיום 30.7.15).

לכן מתבקש בג"ץ כעת להכריע בסוגיה זו לאור השוני המהותי בתשתית העובדתית המובאת כאן.

30. שנית, השוני בתשתית העובדתית מוביל לטענת העותרים לשינוי בתוצאה המשפטית, לפחות זו החלה על האזרחים הערבים ומסית את עיקר הפגיעה אל חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. בעניין מישראל נקבע כי ההגנה החוקתית שתוענק לחוק הבשר, תקפה כל עוד עיקר הפגיעה היא בחופש העיסוק. אך כאשר עיקר הפגיעה הינה בזכויות המעוגנות בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, אין מקום לתת הגנה חוקתית לפגיעה בזכויות החוקתיות רק בשל קיומה של פסקת התגברות בחוק יסוד: חופש העיסוק, וכי אין לאפשר פגיעה ממשית וקשה בזכות המעוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, אגב פגיעה בחופש העיסוק. ובלשון הנשיא דאז ברק:

"נראה לנו כי פרשנות ראויה צריכה להעניק הגנה חוקתית לחוק חורג, הפוגע לא רק בחופש העיסוק אלא גם בזכויות המעוגנות בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, אם מתקיימים שלושה תנאים מצטברים אלה: ראשית, הפגיעה בזכויות האדם האחרות היא תוצאת לוואי המתבקשת באופן טבעי מהפגיעה בחופש העיסוק; שנית, הפגיעה בחופש העיסוק היא הפגיעה העיקרית ואילו הפגיעה בזכויות האדם האחרות היא משנית; שלישית, הפגיעה בזכויות האדם האחרות, כשלעצמה, אינה בעלת עוצמה ממשית. בהתקיים שלושה תנאים אלה מתחייבת פרשנות - המשקיפה על ההוראות החוקתיות כאחדות, והמבקשת להבטיח הרמוניה חוקתית - המעניקה לחוק החורג תוקף חוקתי מעבר לחוק-יסוד: חופש העיסוק. כל גישה פרשנית אחרת תרוקן את פסקת ההתגברות מתוכנה ותמנע שימוש אפקטיבי בה. פרשנות ראויה חייבת למנוע תוצאה זו. עם זאת, הפרשנות המוצעת שומרת על גבולותיו הראויים של חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. היא נותנת ביטוי לכך שאין בו פסקת התגברות, תוך שמירה על זכויות האדם המעוגנות בו מפני פגיעה עיקרית הבאה אגב חקיקתו של החוק החורג."

(פסקה 21 לפסק דינו של הנשיא ברק בעניין מישראל).

31. הנשיא ברק הרחיב בהקשר למשמעות שלושת התנאים המצטברים כדלקמן (פסקה 22 לפסק דינו של הנשיא ברק):

לגבי התנאי הראשון קבע: "אכן, פגיעה בחופש העיסוק כורכת לעתים קרובות כתוצאת לוואי טבעית פגיעה בשוויון או בקניין. איסור על סוג אלמוני של אנשים מלשלוח ידם בעיסוק המותר לסוג פלוני של אנשים כרוך לעתים מטבעו וטיבו של העניין בפגיעה בקניינם ובזכותם לשוויון של האנשים המשתייכים לסוג אלמוני. במצב דברים זה, ההגנה החוקתית הניתנת בפסקת ההתגברות של הפגיעה בחופש העיסוק מחייבת גם הגנה חוקתית על הפגיעה בקניין ובשוויון, שאם לא כן תרוקן פסקת ההתגברות מכוחה הנורמאטיבי."

לגבי התנאי השני קבע: "אכן, אם תוצאתו של החוק החורג הינה כי עיקר פגיעתו אינה בחופש העיסוק אלא בזכויות אדם המעוגנות בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, אין ליתן לפגיעה זו הגנה חוקתית. קיומה של פיסקת התגברות בחוק-יסוד: חופש העיסוק אינו מספיק להעניק הגנה חוקתית, מקום שפגיעתו העיקרית של החוק החורג היא מחוץ לגדריו של חוק-יסוד: חופש העיסוק.

לגבי התנאי השלישי קבע: "אין לאפשר פגיעה ממשית וקשה בזכות אדם המעוגנת בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו אגב פגיעה בחופש העיסוק. ההשלכות ה"עקיפות" של פיסקת ההתגברות שבחוק-יסוד: חופש העיסוק, יכולות "לכסות" פגיעות שאינן ממשיות ואינן עיקריות, בזכויות אדם שבחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו."

32. מבחינת העותרים, איסור ייבוא בשר לא כשר מכח חוק הבשר מהווה כפייה דתית ופגיעה בחופש המצפון שלהם. כפי שפורט ברקע העובדתית לעיל, תנאי הכשרות וההכשרה מחמירים הרבה יותר מכללי הכשרות בדת האסלאם והדת הדרוזית ואינן מתחייבות כלל לפי דת הנצרות. יתר על כן, תהליך הכשרת הבשר, שאינו נדרש על פי אף עדה אחרת, משליך על הטעם של הבשר ומוציא חלקים נכבדים מהחיה מחוץ לחלקים המותרים לאכילה בדת הנצרות, האסלאם והדרוזית. דרישת הכשרות שבחוק, והחלתה ללא סייגים, באופן גורף וללא התחשבות בקיומו של מיעוט לאומי ודתי, מגיעה לכדי כפייה דתית הפוגעת בזכותם לכבוד של האזרחים הערבים בישראל ומפלה אותם לרעה.

33. העותרים בחלקם הצהירו בכתב, כי כפיית אופן צריכת הבשר אינה מקובלת עליהם וכי ברצונם לצרוך את הבשר, בספרה הפרטית שלהם באופן המתאים להם וללא התערבות וכפייה מצד כלליים דתיים שאינם חלים עליהם.

34. בכל מקרה יש להדגיש כי הענקת פטור מכשרות מייבוא בשר, כאשר קיימת הבטחה לפיה יוקפד שהבשר הלא כשר המבוקש, ישווק בקרב האוכלוסייה הערבית, אינה פוגעת בתכלית של החוק. כמו כן, אם ניתן לשווק ולהפיץ בשר טרי לא כשר שגודל בישראל, הרי לא אמורה להיות כל מניעה לייבוא בשר לא כשר מחו"ל עם הטלת מגבלות מסוימות כמו שיווק רק בקרב האוכלוסייה הערבית. העובדה כי אין כל מניעה וטרינרית ובריאותית לייבוא בשר לא כשר מחזקת את טיעון העותרים.

35. הפגיעה בחופש הדת והחופש מדת כשהיא נוגעת למיעוט לאומי ודתי היא חמורה שבעתיים שכן אי התחשבות בצרכי קבוצה זו באופן המותיר את הכפייה הדתית על המיעוט, מחזק את המסר אל הקבוצה לפיה היא ממוקמת במעמד נחות יותר וכי צרכיה אינם נלקחים בחשבון. מסר זה הוא מסר פוגעני ופוגע אם כן בזכות החוקתית לכבוד במנוגד לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

36. יתר על כן, עצם קיומה של כפייה דתית מוביל לפגיעה בזכות לשוויון. המגיעה לכדי הפליה פסולה על רקע לאום ודת. האוכלוסייה הערבית שייכת למיעוט לאומי ודתי הזכאי להגנות

יותר קפדניות מטעם רשויות השלטון. בהקשר להפליה דתית נקבע בבג"ץ 175/71 **פסטיבל למוסיקה אבו גוש נ' שר החינוך והתרבות**, פ"ד נא (5) 767, 754 (1971):

"הבסיס לאיסור הפליה דתית מצוי בשני עקרונות – סובלנות דתית ושוויון דתי... עקרון השוויון דורש כי, אם המדינה מוציאה כספים מתקציבה, היינו כספים של משלמי המסים, כדי לסייע לקיום דת פלונית, פולחנה, וחינוך לבני עדתה, זכאית עדה אחרת לצפות לסיוע דומה במקרה של צורך".

37. העובדה כי החוק אינו מתחשב באוכלוסייה שלמה שהיא שייכת לקבוצת לאום ודת, גורמת להפליה על רקע קבוצתי ופגיעה בכבודה של קבוצת מיעוט זו. הפליה זו מהווה פגיעה בכבוד האדם וחירותו. ראו בג"ץ 4112/99 **עדאלה נגד עיריית תל אביב**, פד"י נו(5) 393 (2002) וקביעת הנשיא ברק באשר לפגיעה בכבוד המיעוט הלאומי עקב אי הוספת השפה הערבית לשילוט עירוני. ראו גם עניין הפגיעה בכבוד הנלווית לפגיעה בשוויון בקביעת הנשיא דאז ברק בעניין **וועדת המעקב העליונה** שדנה בהפליית והדרת היישובים הערבים בסיווג אזורי עדיפות לאומית (בג"ץ 11163/03 **וועדת המעקב העליונה לענייני הערבים בישראל נגד ראש ממשלת ישראל** (פסק דין מיום 27.2.2006). כמו כן ראו מאמרו של גירמי וולדרון על כבוד קיבוצי של קבוצות מיעוט:

Jeremy Waldron, *The Dignity of Groups*, *NYU School of Law, Public Law Research Paper No. 08-53*, October 2008.

38. לכן הואיל ומהות הפגיעה בזכויות החוקתיות במקרה דנן נופלות תחת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, יש לתת לעותרים את יומם בפני בג"ץ. קביעה זו מתחזקת לאור השינוי לטובה המתבטא בהתחזקות מעמד החוקתי של הזכות לשוויון ולחופש מדת מאז עניין **מישראל ועד היום**. למעמד החוקתי של החופש מדת, ראו: בג"ץ בגץ 10907/04 **ישראל סולודוך ו-70 אחרים נ' עיריית רחובות** (פורסם בנבו 1.08.10); בג"ץ 953/01 **סולודקין נ' עיריית בית שמש**, פ"ד נח(5) 595, 609-610 (2004); בג"ץ 96/5016 **חורב ואח' נ' שר התחבורה**, פ"ד נא(4) 1 (1997). כמו כן למעמד הזכות לשוויון כזכות חוקתית ראו למשל: עניין **וועדת המעקב העליונה לענייני הערבים בישראל** שהובא לעיל ובג"ץ 6427/02 **התנועה לאיכות השלטון בישראל נ' הכנסת**, פד"י סא(1) 619 (2006).

39. **שלישית**, לכל חוק גורף חייב להיות חריגים במיוחד כאשר גורפות החוק פוגעת אנושות בקבוצות שיש להן ייחודיות מסוימת המחייבת את החרגתם. החרגות כאלו כבר קיימת במספר חוקים בין הן נחוצות לצורך מניעת כפייה דתית ובין אם לצורך התחשבות במקרים הומניטאריים. ובכל מקרה, חוק שאינו מכיל חריג באופן מפורש והוא פוגע בזכויות, הרי הפגיעה תהיה גורפת ובלתי מידתית ולכן יש לפרשו באופן שיוחרג במידת הצורך כלפי קבוצת אוכלוסייה מסוימת או במקרים מסוימים. לצורך כך יש להפעיל פרשנות תכליתית שתאפשר את ההחרגה מבלי לפגוע בתכלית החוק הכללית.

40. תימוכין לגישה זו ניתן לראות בפסיקה העליונה עצמה. כך למשל, בעניין **גניס**, תקפו העותרים את סעיף 20 לחוק ההסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנת 2001) (תיקון, ביטול והתליה של חקיקה שמקורה בהצעות חוק פרטיות), תשס"א-2001. התיקון הזה השעה את תוקפו של חוק הלוואות דיור (תיקון מס' 5), תשס"א-2001 ששה שבועות לאחר קבלתו וקבע כי ההשעיה החלה רטרואקטיבית מיום תחולת החוק. העותרים היו מבין קבוצת רוכשי הדירות בירושלים שהיו זכאים לקבלת מענקים עפ"י החוק ואף רכשו דירות בהסתמך על כך ודרשו ביטול תיקון מס' 20. בדעת רוב השופטים, הוחלט על הפעלת פרשנות תכליתית לתיקון מס' 20 באופן שיחריג את תחולתו על העותרים לאור ייחודיות מצבם. המשנה לנשיא דאז חשין שהוביל את דעת הרוב נמנע מדיון אודות חוקתיות תיקון מס' 20 וקבע כי הפרשנות התכליתית מחייבת החרגת תחולת התיקון על העותרים בשל עקרון ההסתמכות. הנשיא דאז ברק הוסיף וקבע כי חזקת ההתאמה בין החוקה לחוק ניתנת לסתירה כאשר כללי הפרשנות אינם מאפשרים השגת התאמה זו. לפי הנשיא דאז ברק, כללי הפרשנות מאפשרים לבית המשפט להבחין בין זכאי שהסתמך על החוק לבין זה שלא, באמצעות צמצום הלשון הרחבה והכללית של התיקון. מתן פרשנות כזו מתחייבת לטעמו לצורך הגנה על עקרון ההסתמכות של העותרים, המעוגן בערכי היסוד של השיטה (ראו: בג"ץ 9098/01 **גניס נגד משרד הבינוי והשיכון** (פסק דין מיום 22.11.2004)). גישה דומה מתבקשת במקרה שלנו. לכך יש להוסיף את הקביעה בעניין **קעדאן** אשר הורתה על מתן פרשנות תכליתית המתחשבת בערכי היסוד של המשפט והחברה בישראל וכי בכך ניתן ביטויי שכל דבר חקיקה הוא חלק אינטגרלי משיטת משפטי כוללת (ראו: בג"ץ 6698/95 **קעדאן נ' מינהל מקרקעי ישראל**, פ"ד נד(1) 258 (2000). כן ראו: אהרן ברק **פרשנות תכליתית במשפט** 145-146 (2003)).

41. העותרים טוענים, כי במקרה דנן ניתן לתת פרשנות המעניקה פטור עבור האוכלוסייה הערבית בבחינת החרגת החוק כלפיה. שכן, ראשית כל, חוק הבשר עצמו מצליח לשאת בתוכו החרגה אחת המעוגנת בסעיף 3 הנוגעת להחרגת חלקי בשר פנימיים וזאת כפי שראינו ברקע העובדתי. לכן אם החוק יכול לנשום ולחיות מהחרגה אחת לגבי חלקים פנימיים אז הוא יכול להמשיך ולנשום מהחרגתו כלפי האוכלוסייה הערבית בשל הפגיעה בזכויותיהם החוקתיות שפורטו לעיל. מה שמחזק מתן פרשנות מצמצמת כמבוקש, הוא קיומו של סעיף 6 לחוק אשר שמר על תוקפו של רישיון שניתן לפני חקיקת החוק בזו הלשון: "אין בהוראות חוק זה כדי לגרוע מתוקפו של רישיון לייבוא בשר שניתן לפני קבלתו של חוק זה." היינו, במידה והיה קיים רישיון לייבוא בשר לא כשר, הוראות החוק לא יפגעו בו, למרות שריון החוק.

42. שנית, החרגת האוכלוסייה הערבית מהחוק מקבלת תמיכה מהתבנית החקיקתית הקיימת בחוקים אחרים ואשר החריגו את האוכלוסייה הערבית בשל קיומה של כפייה דתית. להלן מספר דוגמאות מובהקות:

43. חוק איסור גידול חזיר, תשכ"ב – 1962 קובע בסעיף 1 כי "לא יגדל אדם חזירים ולא ינחרם". אך סעיף 2 לאותו חוק ממשיך ומחריג את היישובים הערביים, שבמרבית תחומם חיים ערבים נוצרים, מתחולתו, עקב הימנעות מכפייה דתית וקובע כדלקמן:

"הוראות סעיף 1 לא יחולו –

א. בתחומי היישובים המפורטים בתוספת לחוק זה;

ב. על גידול, החזקה ונחירה של חזירים במוסדות מדע ומחקר ובגני חיות ציבוריים."

לפי התוספת לחוק היישובים הינם היישובים הערבים הבאים: איעבלין, כפר יסיף, מעיליה, נצרת, ראמה, גוש חלב (גיד) עילבון ופסוטה.

חוק איסור גידול חזיר הינו חשוב ביותר לענייננו. שכן הוא נחקק על רקע מה שבשר החזיר מסמל עבור הציבור היהודי הן מבחינה דתית והן מבחינה לאומית ובין אם מדובר בציבור דתי או חילוני. ראו עוד מאמרה של פרופ' דפנה ברק-ארז במאמרה "גלגולו של חזיר: מסמל לאומי לאינטרס דתי?" **משפטים לג(2)** תשס"ג 403, בעמוד 426. כך שמקל וחומר ניתן לבצע החרגה גם כלפי בשר עגל שאין לו סמלים כלשהם מבחינה דתית או לאומית.

44. גם חוק חג המצות (איסורי חמץ), תשמ"ו-1986 קובע בסעיף 1, כי בתקופת חג הפסח "לא יציג בעל עסק בפומבי מוצר חמץ למכירה או לצריכה..." כאשר בסעיף 2 לאותו חוק נקבע כי "הוראות סעיף 1 לא יחולו:

(1) בתחומו של ישוב שבו מרבית התושבים או מרבית חברי מועצת הרשות המקומית אינם יהודים

(2) בתחומו של ישוב אחר - בחלקיו שבהם מרבית התושבים אינם יהודים או שבהם מרבית בתי-העסק אינם של יהודים;"

45. כמו כן, סעיף 18א(א) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח – 1948 שמתייחס לימי המנוחה הרשמיים והקבועים במדינת ישראל קובע כי "שבת ומועדי ישראל – שני ימי ראש השנה, יום הכיפורים, ראשון ושמיני עצרת של סוכות, ראשון ושביעי של פסח וחג השבועות – הם ימי המנוחה הקבועים במדינת ישראל". סעיף זה קובע שמי שאינו יהודי ניתנת לו הזכות לקיים ימי מנוחה בשבתו ובחגי עדתו, חגים אלה ייקבעו לגבי כל עדה עפ"י החלטת הממשלה: "לשאינם יהודים הזכות לקיים ימי מנוחה בשבתם ובחגיהם. חגים אלה ייקבעו לגבי כל עדה על פי החלטת הממשלה שתפורסם ברשומות." בהתאם לכך החליטה הממשלה ביום 30.5.1954 לקבוע את החגים של העדה הנוצרית ושל העדה המוסלמית. גם בתחום דיני העבודה מוכרים ימי המנוחה של הדתות השונות מכח חוק שעות עבודה ומנוחה תשי"א – 1951 המגדיר בסעיף 7 את יום "המנוחה" עבור יהודי את יום השבת ועבור מי שאינו יהודי "את יום השבת או את יום הראשון או את היום הששי בשבוע, הכל לפי המקובל עליו כיום מנוחה השבועית שלו."

46. החרגות דומות אושרו גם ע"י בית המשפט הנכבד. לאחרונה, בשנת 2014, הוגשה עתירה בנושא דומה לבית המשפט העליון לאחר שרדיו "אשמס", שהוא הרדיו האזורי הערבי היחיד המשדר עבור האוכלוסייה הערבית, עתר לבג"ץ בטענה כי נכפה עליו מטעם הרשויות שלא לשדר ביום כיפור. נטען, כי האיסור על שידור ביום כיפור עבור האוכלוסייה הערבית פוגע בחופש העיסוק של הרדיו ובחופש הביטוי וחופש המצפון של האוכלוסייה הערבית. וכן נטען כי אין בשידור משום פגיעה ברגשות הציבור היהודי שכן השידור נעשה בשפה הערבית והוא מכוון לאוכלוסייה הערבית. בסופו של דבר נתן בית המשפט הנכבד צו ביניים המתיר לרדיו "אשמס" לשדר ביום כיפור בעקבותיו הודיע שר התקשורת כי הוא יתיר את השידור ביום כיפור (בג"ץ 6587/14 רדיו אשמס נגד שר התקשורת) (פסק דין מיום 30.7.15).

** רצ"ב לנוחיות בית המשפט הנכבד העתק ההודעה המוסכמת של הצדדים שהוגשה לבג"ץ מיום 27.7.15 מסומנת ע/4.

47. בעתירה אחרת שהוגשה ע"י בעלי עסקים ערבים תושבי עכו, התחייבה עיריית עכו להחיל את סעיפי חוק העזר המאפשר לעירייה לקנוס בעלי עסקים בגין פתיחת עסקיהם בשבת, אך ורק על אזורים בהם יש רוב גדול ומובהק לאחת מקבוצות האוכלוסייה בעכו. ההתחייבות הנ"ל קיבלה תוקף של פסק דין על ידי בית המשפט העליון (ראו: בג"ץ 4326/07 דאו אליאס נ' עיריית עכו) (פסק דין מיום 23.2.2009).

48. יתר על כן אף בחוקים שנטען שתכליתם ביטחונית לכאורה ואשר מגבילים זכויות חוקתיות, מאפשרים הכללת חריגים, לפחות מטעמים הומניטאריים וזאת לאור הפגיעה בזכויות החוקתיות. כך למשל קיבל בג"ץ עתירת הסופר חליחל לקבלת היתר ליציאה ללבנון לאחר שסורב ע"י משרד הפנים לצאת ללבנון בטענה כי תקנות שעת חירום (יציאה לחו"ל), קובעות הסדר גורף האוסר על יציאה למדינות המוגדרות "אויב" שהלכה למעשה הם מדינות ערב. נקבע בהקשר זה שלמרות שקיים הסדר גורף, הרי מכח מקרים חריגים יש להתיר את יציאתו של חליחל ללבנון לצורך קבלת פרס הספרות היוקרתי "ביירות 39". בפסק הדין אף הדגיש השופט מלצר כי יש לתת היתר לסופר בהיותו מקרה חריג, גם אם לא הומניטארי (בג"ץ 2390/10 עלא חליחל נגד שר הפנים) (פסק דין מיום 23.5.2010).

49. לא זו בלבד אלא שאף חוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה), התשע"ג – 2003 האוסר על כניסת פלסטינים מהשטחים הכבושים וממדינות ערב המוגדרים כ"אויב", בשל נימוקים שנטען כי הם ביטחוניים, מאפשר בחינת מקרים אינדיבידואלים בוועדת החריגים ההומניטארית או מאפשר החרגת קבוצת גיל מסוימת.

50. הדברים מקבלים משנה תוקף במקרה זה, כאשר מנכ"ל העותרת מס' 1, מצהיר כי הוא מוכן להבטיח כי השיווק וההפצה של הבשר מיובא הלא כשר, יתבצע בקרב האוכלוסייה הערבית. גם בפנייתו של מנהל העותרת מס' 1 אל שר התמ"ת מיום 8.11.2012, הבהיר כי הוא מוכן לקבל על עצמו כל תנאי שיוצג בפניו על מנת להבטיח כי הבשר הלא כשר יופץ ויימכר רק בקרב האוכלוסייה הערבית וכי הוא מוכן לקבל על עצמו תנאים שיוצבו בפניו

בהקשר זה "לצורך הגנה על האוכלוסייה היהודית שלמענה נחקק החוק." (ראו מיצוי הליכים להלן).

51. הפגיעה בזכויות החוקתיות של האזרחים הערבים מצטרפת לפגיעה בעותרת מס' 1 ובמנהל שלה. אין ספק כי הפגיעות שתוארו לעיל בהקשר לכפייה הדתית ולפגיעה בשוויון, חלות גם על מנהל העותרת מס' בהיותו אזרח ערבי. אך גם חופש העיסוק של העותרת מס' 1 נפגע. ברקע העובדתי פורטו המכשולים והחסמים המכשילים את העותרת מס' 1 לעסוק בייבוא בשר והעובדה כי מבין כעשרים יבואני בשר, לא קיימת אף חברה ערבית או אף יבואן ערבי, מדגישה את המכשול מפני חברות ערביות לעסוק בתחום זה. הפגיעה בחופש העיסוק של יבואנים בכלל, בעקבות חוק הבשר, הוכרה ע"י בג"ץ גם אחרי עניין **מיטראל**. כך למשל בעניין **בלדי** נקבע כי אין ספק שחיוב יבואני בשר לקבל תעודת הכשר ולעמוד בדרישת החוק טומנת פגיעה בחופש העיסוק וכי על מועצת הרבנות לשקול את הפגיעה בחופש העיסוק הפרוכה בקיום תנאי החוק ועליה גם להעריך את מידת נחיצותה והכרחיותה של הפגיעה כתנאי להגשמת תכלית החוק ובג"ץ קיבל את עתירת בלדי בע"מ לוביטל את דרישת הרבנות להכשיר את הבשר המיובא עוד בחו"ל כתנאי למתן תעודת כשר (בג"ץ 7471/05 **בלדי בע"מ נגד מועצת הרבנות הראשית לישראל ואחרים** (פסק דין מיום 20.6.2007). בעתירה כאן מתבקש האיזון הנדרש וההתחשבות המתבקשת לאור פגיעת החוק בזכויות.

52. הפגיעה בזכויות החוקתיות כפי שפורט לעיל, הופכים את התכלית מאחורי אי החרגת חוק הבשר על האוכלוסייה הערבית ועל העותרת מס' 1 לבלתי ראויה בשל אי התחשבותה בפגיעה בזכויות החוקתיות (ראו: בג"ץ 1661/05 **המועצה האזורית חוף עזה נ' כנסת ישראל**, פ"ד נט(2) 481, 570 (2005); בג"ץ 4769/95 **מנחם נ' שר התחבורה**, פ"ד נז(1) 235, 264 (2002); בג"ץ 5578/02 **מנור נ' שר האוצר**, פ"ד נט(1) 729 (2004)). האיסור לייבא בשר לא כשר אינו לתכלית ראויה כי הוא גורף ומחיל את עצמו באופן גורף על כלל הקבוצות באוכלוסייה ללא התחשבות בהשתייכות הדתית והלאומית של קבוצת המיעוט במדינה ואינות נותן משקל כלשהו לרגשי וצורכי האוכלוסייה הערבית.

53. העובדה, כי השמירה הנטענת על רגשי הציבור היהודי, שומר הכשרות, אינו עניין קיומי או קונסטטיטוציוני עבור מדינת ישראל וזאת במיוחד כאשר ניתן לשווק ולהפיץ כדין בשר טרי לא כשר וזאת נוסף לאפשרות ייבוא מאכלים בלתי כשרים אחרים, מחזקת את החובה בהענקת פטור או החרגת תחולת החוק על האוכלוסייה הערבית.

משפט משווה

54. מקרים דומים הגיעו לבתי המשפט במדינות אחרות. **בקנדה**: עניין **סינדיקט¹** שנדון בשנת 2004 בבית המשפט העליון הקנדי דן בזכות של יהודים אורתודוקסים לקבל פטור מחוק

¹ *Syndicat Northcrest v. Amselem*, 2004 SCC 47, available online: <https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/2161/index.do>.

עזר שאסר על בנייה על גבי מרפסות ובכך אסר עליהם להקים סוכה במהלך חג החנוכה. בית המשפט העליון הקנדי פסק, כי חוק העזר פגע בחופש הדת של יהודים אורתודוקסים בכך שמנע מהם הקמת סוכת חנוכה ועל כן החרג קבוצה זו מתחולתו של חוק העזר וכי ההתערבות בקיום המנהג הדתי היתה מהותית ובלתי מידתית. כמו כן פסק בית המשפט כי ההשלכות השליליות של החרגת הדיירים היהודים מתחולת חוק העזר על יתר הדיירים והפגיעה בשלוות החיים של דיירי הבניין הינה מינימאלית ואינה יכולה להצדיק את הפגיעה בחופש הדת של הדיירים היהודים.

55. **בגרמניה**, בפסק דין שניתן בשנת 2002, דן בית הדין החוקתי הפדראלי בעתירה של אזרח גרמני מוסלמי ממוצא טורקי ואשר עתר כנגד חוק שאסר על שחיטת בהמות לפי כללי החלאל של דת האיסלאם. השאלה שניצבה בפני בית הדין היתה אם החוק פוגע בחופש הדת של השוחט המוסלמי לפי חוקת גרמניה. נקבע כי לאור הנורמות החוקתיות המוגנים בחוק היסוד הגרמני, חוק הגנת בעלי חיים גרמני חייב להיות מפורש באופן שמאפשר לשוחט מוסלמי פטור מלבצע את השחיטה לפי חוקי החלאל.² בית הדין גם קבע כי החוק פוגע לא רק בחופש הדת של אותו שוחט מוסלמי אלא גם בחופש העיסוק שלו.

56. **בארה"ב: בעיין גונזלס**,³ שנדון בבית המשפט העליון בארה"ב בשנת 2006, הוגשה עתירה ע"י קת נוצרית דתית שדרשה למנוע יישום חוק שאסר על הקת לעשות שימוש בחומר ה"הואסקה". חומר זה הינו תה המכיל סוג של סם הזיה ובו נעשה שימוש בטקסים דתיים של הקת. לפי אמונת הקת, הסם גורם לרגשי אחווה ואהדה בין המשתתפים בטקס הדתי והקת עושה בו שימוש כמנהג דתי החוזר למקורותיה של אותה קבוצה המגיעה מאזור יערי האמזון. חוק השליטה בחומרים - The Controlled Substances Act - מסדיר את כללי ותנאי היבוא, החלוקה והשימוש של תרופות, כולל סם ההזיה, המשפיעות על מצבי רוח. הממשל הכיר בכך כי יישום החוק כלפי הקת תפגע בזכותם לחופש דת ובזכותם לקיים את המנהגים הדתיים שלהם אך יחד עם זאת יישום החוק הוא חיוני על מנת להגן על בריאותם ובטיחותם של באי הכנסייה. בית המשפט קבע, כי הממשל חייב להוכיח שיישום החוק על הקת הדתית הינו לתכלית ראויה ובשל קיומו של אינטרס מוצדק והוסיף כי אותו סוג של תה המכיל את סם ההזיה הינו אכן מסוכן לבריאות, אך הממשל לא הצליח להוכיח אינטרס מוצדק למניעת השימוש לצרכים דתיים ועל כן הורה על החרגת הקת הדתית הנ"ל מתחולת החוק.

² *Schächten BVerfG*, 15 January 2002, 1783/99, BvR (2002), available online: <http://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2002/01/rs20020115_1_bvr178399en.html;jsessionid=9AD82DFCA4DCC9EA962B32E8FD84ED39.2_cid394>.

³ *Gonzales v. O Centro Espirita Beneficente Uniao do Vegetal*, 546 U.S. 418, 423 (2006).

57. ובעניין **כנסיית לוקומי**, שהובא בפני בית המשפט העליון האמריקאי בשנת 1993, נדונה עתירה של כנסיית לוקומי באבאלאו יחד עם עותרים השייכים לכנסייה והם בני דת הסנטרייה *Santeria*.⁴ העתירה תקפה צו עירוני שאושר בעיר במדינת פלורידה ושאסר על שימוש בחיות לצורך הקרבתן כאקט של פולחן דתי, שהוא חלק הכרחי בדת הסנטרייה. העירייה הצדיקה את הצו בנימוקים שונים לרבות סיכון בריאותי, היגיינה והגנה על חיות. בית המשפט קבע כי צו זה מכוון כנגד קבוצה דתית והוא מהווה פגיעה בחופש הדת ולכן הצו בוטל. בעניין **נידוולד**,⁵ שנפסק בשנת 2010, נדונה עתירה של תלמיד אינדיאני בבית ספר בנידוולד, אשר תקף תקנון של בית הספר שאסר עליו לגדל את שיערו כנהוג מבחינה דתית בקרב האמריקאים הילידים. בית הספר הגן על התקנון בנימוק כי הוא נועד לחנך להיגיינה ולהנהיג משמעת בקרב התלמידים. בית המשפט ביטל את התקנון של בית הספר בטענה כי הוא פוגע בחופש הדת של התלמיד ומונע ממנו לקיים את המנהג הדתי. ובעניין **צי'מה**,⁶ שנפסק בשנת 1995 נדונה עתירה שתקפה מדיניות של בית ספר שאסרה על שלושה תלמידים סיקים לשאת פגיונות (סכינים) סיקים בשטח בית הספר כמתחייב לפי דתם. לפי מדיניות בית הספר הוטל איסור גורף על החזקת סכינים. כמו כן לטענת בית הספר גם חוקי המדינה אוסרים על החזקת נשק בשטחי בתי הספר. בית המשפט קבע כי בית הספר לא הוכיח כי איסור גורף על נשיאת נשק, לרבות סכינים סיקים שגרם לפגיעה בזכותם של התלמידים הסיקים לחופש הדת, הינה האמצעי הפחות פוגעני.

58. אין ספק כי במקרים שהובאו לעיל נעדר הגנה חוקתית מכוח פסקת התגברות הדומה לזו הקיימת בחוק יסוד: חופש העיסוק הישראלי, אך יחד עם זאת, הם מחזקים את טיעון העותרים כי כאשר קיימת פגיעה בשוויון וכפייה דתית על קבוצת מיעוט דתי ולאומי, החריוגו בתי המשפט במדינות שונות את תחולת החוקים עליהם.

מיצוי הליכים

59. ביום 8.11.12 פנתה העותרת מס' 1 באמצעות המנכ"ל מר איאד עואודה אל שר התמ"ת, מר שלום שמחון בדרישה להתיר ייבוא בשר לא כשר תוך הפעלת שיקול הדעת של השר לפי סעיף 3 לחוק ייבוא בשר ומוצריו.

** רצ"ב העתק פניית מנכ"ל העותרת מס' 1 מר עואודה מיום 8.11.12 מסומנת ע/5.

60. בתגובה, מנהל מינהל התעשיות במשרד התמ"ת, מר יאיר שירן, השיב מיום 21.11.12 למנכ"ל העותרת מס' 1 כי דרישתו נדחית מהנימוקים הבאים:

"חוק בשר ומוצריו, תשנ"ד – 1984 (להלן: "החוק") מגדיר בסעיף 1 בשר באופן הכולל: "כל סוגי בשר ומוצריו הראויים למאכל אדם, לרבות בשר ומוצריו של בעלי כנף לסוגיהם."

⁴ Church of the Lukumi Babalu Aye, Inc. v. City of Hialeah, 508 U.S. 520, 524-25 (1993).

⁵ A.A. ex rel. Betenbaugh v. Needville Indep. Sch. Dist., 611 F.3d 248, 253 (5th Cir. 2010).

⁶ Cheema v. Thompson, 67 F.3d 883, 884 (9th Cir. 1995).

סעיף 2 לחוק קובע מפורשות כי על אף האמור בכל דין, לא ייבא אדם בשר אלא אם כן קיבל לגביו תעודת הכשר.
 יחד עם זאת המחוקק החליט שיש מקום לסייג, כאמור בסעיף 3 לחוק, אשר קובע כי שר התמ"ת רשאי לאשר מתן רשיונות ליבוא בשר שלא ניתנה לגביו תעודת הכשר, באותה מתכונת ובאותם מקרים כפי שהיה נהוג עד יום י"ב בתמוז תשנ"ב, 13 ביולי 1992 (להלן: "המועד הקובע").
 סעיף 3 לחוק בא לשמור את המצב כפי שקדם לחקיקת החוק ולכן במידה ובשר ומוצריו לא יובאו עד למועד הקובע הרי ששר התעשייה המסחר והתעסוקה אינו מוסמך לתת עבורם רישיון ליבוא.
 חוק זה חל על כלל היבואנים ואינו מבחין לצורך יבוא בין המגזרים השונים בישראל.
 בנסיבות אלה, אין אנו רואים מקום להיענות לבקשה ליבוא בשר לא כשר."

** רצ"ב העתק תשובת מנהל מינהל התעשייה מיום 21.11.12, מסומנת ע/6.

61. בתגובה, ביום 17.12.12 שלח העותרת מס' 1, באמצעות עוה"ד נידאל עוואודה, מכתב תשובה למשרד התמ"ת ובו הדגיש כי סעיף 3 לחוק ייבוא בשר אינו אוסר על מתן רישיון ייבוא בשר לאחר המועד הקובע. עוה"ד עוואודה הדגיש, כי שר התמ"ת מוסמך עפ"י החוק להפעיל את סמכותו מכח סעיף 3 לחוק ייבוא בשר ועל כן חזר וביקש כי שר התמ"ת יבחן את בקשתו לייבוא בשר לא כשר.

** רצ"ב העתק מכתב התשובה מטעם עוה"ד נידאל עוואודה מיום 17.12.12 מסומן ע/7.

62. במענה לפנייה הנ"ל, השיב מר יאיר שירן, מנהל מינהל התעשיות במשרד התמ"ת, כי "משמעות הסעיף הינה כי מינהל התעשיות במשרד התמ"ת מנפיק סוג מסוים של רשיונות יבוא לבשר לא כשר בכפוף להגבלה הקבועה בחוק. לפיכך, רישיונות יבוא לבשר בקר לא כשר מונפקים עבור רשימה סגורה של חלקי פנים של בשר בקר או עגל בלבד. החלקים המותרים ביבוא הינם: לשון, כבד, ריאות, טחול, כליות, לב, מוח, שקדים, חוט שידרה, שומן ורגליים בלי בשר." המכתב הוסיף כי "כאמור, בהתאם לחוק זוהי רשימה סגורה הנובעת מהמצב שהיה קיים לפני חקיקת החוק ומתייחסת אך ורק ליבוא חלקי פנים של בקר לא כשר כפי שפורטו לעיל."

** רצ"ב מכתב מר יאיר שירן, מינהל מינהל התעשיות במשרד התמ"ת מיום 31.12.12 מסומן ע/8.

63. בעקבות ההתכתבויות לעיל, פנה מרכז עדאלה בשם העותרת מס' 1 בתאריך 27.4.14 אל שר הכלכלה בהיותו האחראי על יישום חוק בשר ומוצריו (לאחר ביטול משרד התמ"ת) ודרש להעניק פטור לעותרת מס' 1 מהסיבות שפורטו ע"י העותרת מס' 1 ובשל העובדה כי הצרכנים מקרב האוכלוסייה הערבית אינם מוגבלים באכילת בשר בכללי פשרות לפי הדתות שלהם. תזכורות אל משרד הכלכלה שנשלחו מטעם מרכז עדאלה מתאריכים 4.1.15 ו- 5.2.15 לא נענו. כך גם פנייה אל משרד הכלכלה מיום 22.6.15 שנשלחה לאחר כינונה של הממשלה החדשה ואחרונה, לא נענתה.

** רצ"ב העתק פניית מרכז עדאלה מתאריכים 27.4.14, 4.1.15, 5.2.15, 22.6.15 מסומנים ע/9, ע/10, ע/11, ע/12 בהתאמה.

64. בתאריך 26.6.15 פנה מרכז עדאלה אל עוה"ד אסנת מנדל, מנהלת מחלקת הבג"צים בפרקליטות המדינה בבקשה לבחון שוב את בקשת העותרת מס' 1. ביום 16.7.15 התקבל מענה ממשד המשפטים בו נמסר כי הפנייה אינה מתאימה לטיפול כקדם בג"ץ והיא הועברה לטיפול הלשכה המשפטית במשרד הכלכלה. פנייה ללשכה המשפטית של משרד הכלכלה מטעם ב"כ העותרים מיום 25.10.15 לא קיבלה מענה אף היא.

** רצ"ב העתק פניית מרכז עדאלה אל פרקליטות המדינה מיום 26.6.15, מסומנת ע/13. וכן תשובת משרד המשפטים מיום 16.7.15 מסומנת ע/14 ופניית מרכז עדאלה אל הלשכה המשפטית של משרד הכלכלה מיום 25.10.15 מסומנת ע/15.

הופעת מנכ"ל העותרת מס' 1 בפני הרשויות בנושא הסעד נשוא העתירה

65. יש להדגיש כי מנכ"ל העותרת מס' 1 ניסה להעלות את הסוגיה בכל דיון ציבורי אפשרי וטען לאורך כל הדרך כי עלויות הכשרות לצורך יבוא בשר מהוות נטל כלכלי כבד החוסס אותו ויבואנים ערבים אחרים מפני עיסוק ביבוא בשר במיוחד שעלויות כאלו אינן מחייבות אותו לפי דתו ולא לפי דתם של האוכלוסייה הערבית, שהחלק גדול מהם הוא ציבור צרכני.

66. מר עואודה העלה את הסוגיה נשוא העתירה בפני לשכת המסחר בה הוא חבר ושב והעלה אותה בפני הצוות שבחן את עלויות הכשרות ואשר הגיש את הדו"ח שלו למשרד האוצר (נספח ע/3 לעתירה). בעקבות פרסום הדו"ח הנ"ל, התקיים בתאריך 29.12.15 דיון בוועדת הכלכלה של הכנסת בנושא עלויות הכשרות למשק. מר עואודה הופיע בפני הוועדה והביא את דבריו בהקשר לעלויות הכשרות ביבוא בשר המהוות חסם עבור מעיסוק בתחום היבוא. הוא הדגיש כי הצרכנים הערבים אינם מחויבים בכללי הכשרות נאלצים לשלם מחיר גבוה מאוד עבור צריכת בשר שהיא בבחינת כפייה דתית. במהלך הדיון טען מר עואודה כי:

"אני מעלה סוגיה שכנראה לפני לא חשבו עליה מספיק או לא הקדישו לה זמן. מה שקורה זה שלכם יש את הלוקסוס להוריד את עלות הכשרות אבל לנו אין את הלוקסוס כי הכשרות לא נחוצה לנו. אנחנו יותר מעשרים אחוזים מהאוכלוסייה הזאת שמשלמים עלות כשרות בעל כורחנו. אנחנו לא מכירים שהדת היהודית היא דת של כפייה. בחוק הזה היא כופה עלינו לשלם עלות שהיא מיותרת לנו ברמה אפסית.

כל חוק הכשרות, כמדומני הוא חוק פוליטי שבא וביטל לנו את כל הפוטנציאל העסקי. ביטל לנו את היכולת להתמודד מול המונפולים או לצמוח ולהיות אנשי עסקים בתוך מדינת ישראל, כאלה שיודעים להתמודד על העסקה שווה בשווה עם המונפול האחר כי עלות הכשרות היא כל כך איומה וסוגרת בפנינו את כל האופציות העסקיות. דמיינו לעצמכם, ואני אסבר לכם את האוזן על קצה המזלג, שאם אני צריך לקנות קילו בשר, אני חייב לקנות אותו מבית מטבחיים בחוץ לארץ שמאושר על ידי הרבנות ותחת מרותה של הרבנות בישראל." (עמוד 18 לפרוטוקול הדיון בוועדת הכלכלה).

בהמשך הדיון ציין חה"כ ג'מאל זחאלקה כדלקמן:

" אני רוצה לחדד את הנקודה של בשר מיובא. היבואנים הערבים יכולים לייבא בשר חלאל ובשר רגיל כמעט במחצית המחיר שמשלמים כאשר מייבאים היום. הם משלמים פי שתיים. כאשר מדברים על כשרות והשגחה בבתי מלון, הם לא מכניסים את מה שיש בחוץ לארץ. למה אני צריך לשלם עבור משהו שאני לא רוצה? מבחינתי זה אפילו פחות טעים. למה אני צריך לשלם כל כך הרבה עבור זה? למה לכפות עלי? זה עניין פוליטי ולא עניין דתי כי יש אינטרסנטים – והם ידברו אחרי – שיגידו שהם רוצים להגן על התוצרת המקומית אבל זאת לא הגנה על התוצרת המקומית. בסופו של דבר זה דווקא יוזיל את המחירים בארץ." (עמוד 25 לפרוטוקול הדיון בוועדת הכלכלה).

** רצ"ב העתק מפרוטוקול הדיון בוועדת הכלכלה מיום 29.12.2015 בעניין עלות הכשרות למשק, מסומן ע/16 ומהווה חלק בלתי נפרד מעתירה זו.

67. הדיונים לעיל ומיצוי ההליכים מטעם העותר מסי' 1 לא הניבו כל תוצאה.

לאור האמור לעיל מתבקש בית המשפט הנכבד להורות כמבוקש במבוא לעתירה זו.

סאוסן זהר, עורכת – דין
ב"כ העותרים

חיפה, 18.5.16